Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

TREI

Învățăm tot timpul

JOHN HOLT

Traducere din engleză de Cristina Călărășanu

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

EDITORI:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL:
Magdalena Mărculescu

REDACTOR:
Manuela Sofia Nicolae

DESIGN: Faber Studio
Foto copertă: Guliver/Getty Images/ © Sollina Images

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Vlad Condur

CORECTURĂ:
Cristina Niță
Irina Mușătoiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HOLT, JOHN
Învățăm tot timpul/ John Holt; trad. din engleză de Cristina Călărășanu. – București: Editura Trei, 2018
ISBN 978-606-40-0548-9

I. Călărășanu, Cristina (trad.)

159.9

Titlul original: LEARNING ALL THE TIME
Autor: John Holt

Copyright © 1989 by Holt Associates

This edition published by arrangement with Da Capo Press, an imprint of Perseus Books, LLC, a subsidiary of Hachette Book Group, Inc., New York, New York, USA.
All rights reserved.

COPYRIGHT © Editura Trei, 2018
pentru prezenta ediție

O.P. 16, GHIȘEUL 1, C.P. 0490, BUCUREȘTI
Tel.: +4 021 300 60 90; FAX: +4 0372 25 20 20
E-mail: COMENZI@EDITURATREI.RO

www.edituratrei.ro

Cuprins

John Holt *de George Dennison* 9
Cuvânt înainte al editorului 11

Capitolul unu. Scris-cititul 15
Citind cu încredere 17
Treizeci de ore 19
Descoperind literele 22
Explorând cuvintele 24
Pregătindu-ne pentru citit 27
Inventând roata 30
Cuvinte în context 36
Sunete sensibile 38
Cum să nu învățăm să citim 46
Cum să nu învățăm să scriem: cu Big Bird 51
Ortografia 56
Scrisul de mână 59
Cetățean în lumea cărților 63

Capitolul doi. Acasă cu numerele 67
Număratul 69
Adunarea și scăderea 73
O numărătoare manuală 77
Abstractizările 80
Înmulțirea 82

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Acele tabele ușoare 85
Înmulțind numere mari 93
Fracții 95
Despre „infinit" 99
Matematică de contrabandă 102
Finanțele familiei 107
Rezolvarea problemelor 111
Călăritul, vânătoarea și aritmetica 117

Capitolul trei. Copiii mici, cercetători științifici 123
Puzzle-uri 125
A crea cunoaștere 126
A construi înțelegerea 128
Făcând propriile noastre legături 131
Lecții pe teren 133
A dota lumea cu semnificație 134

Capitolul patru. Iubind muzica 139
Încă o șansă 141
Începând devreme 142
Despre exercițiu 144
Suzuki 147
Au blocat toate ieșirile 157
Sentimentele în muzică 159

Capitolul cinci. Ce pot face părinții 161
Vocile adulților 163
O educație nesolicitată 164
Puterea exemplului 167
Predarea, o știință naturală 170
A cui mână dreaptă? 173
Corectarea greșelilor 176
Fanii laudelor 179
Ajutorul nedorit 180
Concluzii 184

Capitolul șase. Natura învățării 189
Trei metafore capcană 191
A învăța înseamnă a da sens lucrurilor 196
A trăi învățând 201
Fiecare oră de peste zi 204

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CITIND CU ÎNCREDERE

Am vizitat odată o familie din care, pe cea mai mică dintre copii, care avea pe atunci 5 ani, nu o mai văzusem de câțiva ani. După ce m-a măsurat un timp de la distanță şi a decis că sunt OK, ne-am împrietenit şi curând m-a întrebat dacă aş putea „să o ajut să citească". Fără a şti exact ce voia de la mine, i-am răspuns că aş putea. Şi-a adus cartea, *Hop on Pop* a lui Dr. Seuss, m-a condus pe canapea, şi când m-am aşezat s-a cățărat şi ea, s-a aşezat confortabil aproape de mine şi a început să citească cu voce tare. Se pare că primul lucru care era necesar pentru ea înainte de a începe treaba noastră, era acela de a se simți confortabil aproape de mine.

În *The lives of Children* (*Viețile copiilor*), George Dennison face aceeaşi observație când descrie munca lui cu Jose, în vârstă de 12 ani, băiatul dur de cartier. El putea lucra cu Jose doar atunci când erau singuri într-o cameră închisă. Dennison descrie astfel aceste întâlniri:

> Baza acțiunilor noastre era însăşi relația noastră; Jose a căpătat încredere în mine foarte repede şi asta mi-a permis să fac ceva care, pe cât de simplu pare, este esențial: să creez un contact fizic care constituia baza cea mai profundă şi mai autentică

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

a relației noastre. Îmi puteam pune mâna pe după umerii lui sau îi puteam ține brațul, sau puteam sta atât de aproape de el încât corpurile noastre se atingeau... Importanța unui astfel de contact pentru un copil care întâmpină probleme de citit nu poate fi minimalizată.

Trebuie să adaug aici că încrederea trebuia să apară *înaintea* atingerii. Să atingi sau să ții în brațe un copil care nu s-a decis încă dacă are sau nu încredere în tine nu va face altceva decât să îl neliniștească și mai tare.

În orice caz, chiar dacă ești un copil de 5 ani „talentat" sau unul de 12 ani incapabil să scrie și să citească, a încerca să citești ceva nou este o aventură periculoasă. Ai putea să faci greșeli sau chiar să eșuezi, să te simți dezamăgit sau rușinat, furios sau dezgustat. Pentru a porni în această aventură, cei mai mulți dintre oameni au nevoie de tot confortul, reasigurarea și siguranța pe care o pot primi. Sala de clasă tradițională, în care alți copii sunt gata să te arate cu degetul sau să râdă la prima greșeală, cu învățătoarea care mult prea des (cu voie sau fără voie) îi ajută sau îi împinge să facă aceste lucruri, este locul cel mai nepotrivit în care un copil și-ar putea începe această aventură.

La Ny Lille Skole (Noua școală mică), lângă Copenhaga, așa cum am descris în *Instead of Education* (*În loc de Educație*), nu există un program formal de citire — nu există clase, grupuri de lectură, instrucțiuni, teste, nimic. Copiii (și adulții) citesc doar atunci când vor, cu cine vor și atât cât doresc. Dar toți copiii știu — nu pentru că este în mod special anunțat, ci este doar unul dintre multe alte lucruri pe care le află fiind la școală — că oricând doresc pot merge

la Rasmus Hansen, un învățător înalt, cu vocea profundă și răbdătoare (cel care a fost mulți ani directorul școlii) să îi spună: „Ai vrea să citim împreună ?", și el va răspunde: „Da". Copilul își va alege ceva de citit, va merge cu Rasmus într-un colțișor, nu într-o cameră închisă, ci într-un loc confortabil și retras, se va așeza alături de el și va începe să citească cu voce tare. Rasmus nu face aproape nimic. Din când în când spune cu blândețe, „*Ja, ja*", ceea ce înseamnă „Este foarte bine, continuă". Dacă nu există semne care ar putea indica panica copilului, el niciodată nu semnalează sau nu corectează o greșeală. Dacă este întrebat ce înseamnă un cuvânt, pur și simplu răspunde ce este. După o vreme, cam douăzeci de minute, copilul se oprește, închide cartea, se ridică și pleacă în altă parte să facă altceva.

Unii ar putea spune că acest mod de lucru ar putea cu greu să fie numit învățare. Și totuși, Rasmus a fost pregătit pentru a preda citirea. Mi-a spus că i-a luat mulți ani până când s-a oprit, încetul cu încetul, din a face toate lucrurile pe care a fost pregătit să le facă, pentru ca în final să descopere că acest micuț aport de asistență și suport moral este tot ceea ce au nevoie de la el, orice altceva în plus nefiindu-le de niciun ajutor.

TREIZECI DE ORE

L-am întrebat pe Rasmus de cât de mult astfel de „ajutor" au nevoie copiii de la el până când se simt pregătiți să citească singuri. Mi-a spus că din înregistrările

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

acestor sesiuni de lectură a aflat că cea mai mare durată pe care un copil a petrecut-o citind împreună cu el a fost în jur de treizeci de ore, împărțite în mod obișnuit în sesiuni de douăzeci de minute până la o jumătate de oră și întinse pe câteva luni. Dar, a mai adăugat și faptul că numeroși copii petrec mult mai puțin timp decât atât cu el, iar alții nu citesc absolut deloc cu el. Trebuie să mai spun și faptul că aproape toți copiii de la Ny Lille Skole merg la gimnazii și licee mult mai solicitante și dificile decât cele mai multe dintre școlile secundare din S.U.A. Indiferent cum și când au învățat, copiii se dovedesc a fi foarte buni cititori.

Treizeci de ore. Am mai întâlnit această cifră înainte. Cu ceva ani în urmă, am lucrat pentru câteva săptămâni în calitate de consultant pentru un program de lectură adresat adulților neanalfabetizați din Cleveland, Ohio. Cei mai mulți dintre ei aveau între treizeci și cincizeci de ani; majoritatea erau săraci; cam jumătate erau albi, jumătate negri; mulți se mutaseră în Cleveland venind din Appalachia sau Sudul îndepărtat. Erau trei sesiuni, fiecare durând câte trei săptămâni. În fiecare sesiune, elevii veneau la clasă câte două ore pe seară, cinci zile pe săptămână; adică treizeci de ore. Pentru a-i învăța, profesorii foloseau *Words in Color (Cuvinte colorate)*, o metodă foarte ingenioasă (chiar prea ingenioasă consider eu acum) a lui Caleb Gattegno. Utilizată cu pricepere, poate fi foarte productivă. Dar cere foarte mult de la profesori. În aceste condiții, rezultatele pot fi foarte slabe. Câțiva dintre profesorii voluntari în program mai folosiseră înainte *Words in Color*; ei înșiși fuseseră pregătiți printr-un curs intensiv înainte de a începe să îi învețe pe

analfabeți. I-am observat cu atenție pe profesori într-una dintre cele trei sesiuni. Cei mai mulți foloseau destul de bine metoda, unul sau doi chiar foarte bine, câțiva foarte prost. Elevii și clasele variau foarte mult. Unele clase erau mult mai suportive, unii dintre elevi erau mai îndrăzneți și mai activi decât alții. Nu știu dacă au existat studii de monitorizare ulterioară a acestui program sau ce au făcut acești elevi cu abilitățile proaspăt învățate. Impresia mea destul de puternică a fost că, la sfârșitul celor trei săptămâni, cei mai mulți dintre elevii din clasele pe care le-am observat eu învățaseră suficient despre citit în cele treizeci de ore încât să poată continua să exploreze și să citească și să devină de unii singuri atât de competenți *pe cât își doreau să fie*.

Câțiva ani mai târziu am auzit pentru prima dată de Paulo Freire, un educator și reformator brazilian, care, până când a fost exilat din țară de către armată, i-a învățat scris-cititul pe țăranii neanalfabetizați din cele mai sărace sate. Unii ar putea spune că metoda sa era o versiune pentru adulți, radicalizată politic, a metodei Sylviei Ashton-Warner descrisă în cărțile ei *Spinster* și *Teacher*. Adică, începea prin a discuta cu țăranii despre condițiile lor de viață și problemele apărute (aceasta este partea care nu a fost pe placul armatei) și apoi le arăta cum să scrie și să citească cuvintele care apăreau cel mai des în discuția lor. Și el a aflat că dura aproximativ treizeci de ore de învățare până când acești țărani nefericiți și săraci, care anterior fuseseră foarte demoralizați, puteau începe să exploreze cititul pe cont propriu.

Treizeci de ore. O săptămână de școală. Aceasta este adevărata dimensiune a acestei sarcini.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

DESCOPERIND LITERELE

Încă o dată un copil mi-a reamintit cât de variate, de ingenioase şi de neaşteptate sunt modalitățile copiilor de a explora lumea din jurul lor şi în mod special universul literelor şi cifrelor. În cazul acesta, profesorul meu, în vârstă de 5 ani, Chris, era un băiețel energic şi vesel care venea în fiecare zi cu mama lui, Mary, la biroul meu, unde acum se simte ca acasă.

Tatăl lui era şoferul unui camion uriaş de remorcare, genul acela de camion care este folosit pentru a remorca alte camioane, aşa că nu era deloc surprinzător că jucăriile favorite ale lui Chris erau maşinuțe şi camioane, unele dintre ele chiar maşini cu remorcă. Avea un fel de pistă pentru ca aceste camioane să poată rula, o colecție de piese drepte sau curbate pe care le unea pentru a construi o autostradă completă, cu pasaje şi intersecții etc. Unul dintre jocurile sale preferate, căruia i se putea dedica ore întregi, era să plimbe maşinuțele şi camioanele pe autostradă în feluri foarte complicate, în acelaşi timp inventând şi o poveste pentru ele, adăugând din când în când şi câte o maşină de poliție, care patrula. De câteva ori în ultimele luni, a observat că mai multe piese din autostrada lui, singure sau împreună cu alte piese, păreau a avea forma unei litere şi câteodată îmi spunea el, altădată mă întreba pe mine ce literă este. Dar nu a făcut asta foarte des; el era interesat mai mult de camioane şi de autostradă ca atare.

Astăzi, în timp ce stătea întins pe jos şi se juca cu camioanele, mi-a arătat când treceam pe acolo, una dintre

piesele drumului său care semăna cu litera J, alta cu litera T şi alta (cu puțină imaginație) cu litera I. Avea mai multe piese J şi a început să îşi pună laolaltă câteva dintre „literele“ sale şi să mă întrebe ce cuvinte înseamnă. Le-am pronunțat cât de bine am putut, cu uşurință când era o vocală în cuvânt, cu dificultate când nu era, caz în care scoteam un soi de zgomot sâsâit şi scuipat.

Puțin mai târziu, mergând pe lângă el, i-am arătat că o bucată mare din drumul său constituia o literă U uriaşă, şi încă o dată el a început să facă „cuvinte“ şi să mă întrebe ce sunt. După un număr de cuvinte imaginare şi/sau de nepronunțat, l-am alăturat pe J lângă U şi apoi celălalt T şi am spus că acestea formează un cuvânt care există, *jut*. M-a ascultat, dar fără a arăta mare interes. Mai târziu a găsit o piesă care arăta ca litera S, şi după ce a pronunțat mai multe non-cuvinte, văzând literele J, T, I şi S aproape de litera U, am alcătuit cuvântul *jitsu* de la *jujitsu*, pe care el îl ştia. Din nou, a observat ce am făcut, dar nu m-a întrebat despre alte cuvinte reale, şi nici eu nu am insistat.

A continuat aşa încă o scurtă perioadă, după care s-a oprit şi s-a întors către unul dintre sutele sau mai multe de proiecte pe care le inventase ca să treacă timpul într-un mod plăcut. Nu mult după, mama sa şi Steve, care lucrează de asemenea în birou, au început să asambleze pachete mari de cărți care urmau să fie încărcate într-un camion mare ce le ducea la poştă şi Chris s-a grăbit să ajute. Ori de câte ori apărea o treabă ce implica mutarea unor obiecte mari, el dorea să fie implicat. Ca mulți copii mici, adora să se lupte cu pachete şi obiecte care cu greu puteau fi ridicate şi ținute; îl făcea să se simtă mai puternic, mai capabil, mai util şi mai apropiat de lumea oamenilor mari.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Din când în când, în izbucniri bruşte, Chris se întorcea la jocurile lui cu litere. Ce a învățat el din acest joc, dincolo de numele şi formele literelor pe care acum le ştie ? Printre alte lucruri, că literele sunt făcute din forme, că nu toate formele sunt litere, că literele puse laolaltă pot forma cuvinte, dar nu toate combinațiile de litere formează cuvinte care sună bine sau înseamnă ceva. Că formele şi obiectele menite să fie văzute sau folosite într-un fel pot fi văzute şi folosite în multe alte feluri şi că a face lucrul acesta poate fi adesea interesant şi atrăgător. Tot ceea ce a aflat despre forme şi numere a descoperit el însuşi din propria lui experiență, din propriile sale interese. Dar toate acestea chiar le ştie şi nu le va uita niciodată. La fel ca mâinile şi picioarele sale, acum acestea sunt o parte din el. Nu a învățat pentru a-mi face mie pe plac, deşi din când în când poate că-l încântă să-mi arate că le ştie. Cu multă curiozitate răbdătoare, am aşteptat mereu următoarea ocazie în care alegea să-mi arate ceva nou pe care l-a învățat din acest birou aglomerat, pe care se simte liber să îl exploreze.

EXPLORÂND CUVINTELE

Let's read (*Să citim*) este o cărticică a lui Leonard Bloomfield şi Clarence Barnhart, care ar putea să îi ajute pe mulți copii să învețe *singuri* să citească. Aceasta nu a fost ideea inițială a autorilor — ei intenționau ca părinții să utilizeze cartea pentru a-şi învăța copiii să citească. Cred că acest lucru nu este nici necesar şi nici folositor, ba chiar poate dăuna. A învăța să citeşti este uşor şi cei mai mulți dintre copii o vor face mai repede, mai bine şi cu mai multă plăcere, de unii singuri, fără a fi învățati sau verificați, primind ajutor doar atunci când ei îl cer.

Această carte, ca şi altele asemenea ei, poate fi totuşi de folos copiilor. După circa şaizeci de pagini de instrucțiuni ciudate şi nefolositoare urmează şi partea bună şi utilă a acestei cărți. În partea de sus a paginii sunt cuvinte monosilabice în limba engleză care se termină în *–an*: *can, Dan, fan, man, Nan, pan, ran, tan, an, ban, van.* Apoi urmează câteva propoziții scurte care folosesc aceste cuvinte. Apoi urmează cuvintele cu *–at*: *bat, cat, fat, hat, mat, Nat, pat, rat, sat, at, tat, vat* — şi propoziții care folosesc cuvinte atât cu *–an*, cât şi cu *–at*. Următoarea pagină are cuvinte cu *–ad* şi următoarele pagini, în ordine, cuvinte care se încheiau cu *–ap, -ag, -am, -ab, -al,* apoi *–ig, -in, -id* şi tot aşa. Sigur că am putea descoperi şi singuri aceste cuvinte, dar este la îndemână să le avem pe toate la un loc tipărite la dimensiuni mari. Fiecare pagină conține propoziții care folosesc cuvintele noi de pe acea pagină, plus toate cuvintele anterioare. Nu sunt poveşti chiar atât de interesante, dar aşa cum autorii au arătat şi ei, la această vârstă copiii găsesc suficient de atrăgător doar faptul de a descoperi ce înseamnă cuvintele. Mai târziu, când vor şti mai multe cuvinte deja, povestioarele se măresc. Atunci când copiii ajung la pagina 100 (sau chiar mai devreme), vor şti suficient de mult despre cum funcționează aceste jocuțe de citit pentru a începe să descopere cărți adevărate, reviste, semne, cutii de cereale etc.

O cărticică de felul acesteia este numai bună de răsfoit pentru un copil. Când nepoata mea avea patru ani, i-am dat această carte surorii mele, gândindu-mă că ar putea

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

s-o folosească pentru a-şi învăța fiica. Cu toate acestea, nici nepoata mea, nici fratele ei mai târziu nu au acceptat să fie învățați, pur şi simplu au refuzat să coopereze. Dar cartea a fost lăsată la vedere, undeva unde fetița o putea lua şi a fost încurajată să se gândească la ea ca fiind a ei. Anumite pagini sunt acoperite cu nişte pete maronii care cred că sunt amprentele ei. Trebuie să fi petrecut câteva luni bune privind acele pagini, gândindu-se la ele, înainte de a desluşi sistemul de operare şi de a trece să se uite la alte cărți. Eu nu eram acolo când ea a învățat singură să citească şi a făcut cea mai mare parte din această activitate în intimitate, adesea cu uşa închisă, punând foarte puține întrebări celorlalți şi nimeni neştiind exact ce făcea ea acolo.

Îmi pot închipui că multor copii le-ar plăcea să răsfoiască o astfel de carte. Este o carte mare, pentru adulți, care are un aer oficial şi clar nu este o carte de copii. Există doar patru pagini cu linii desenate în ea; în rest totul este tipărit. Dar cea mai mare parte este tipărită suficient de mare încât să le fie uşor copiilor să vadă şi multe cuvinte sunt potrivit de scurte încât copiii să îşi poată da seama ce înseamnă. Dacă aş avea copii mici, le-aş da această carte (împreună cu altele) şi i-aş lăsa pe ei să decidă cum şi dacă doresc să o folosească. Dacă un copil mi-ar cere să îi citesc cu voce tare, aş face-o, cel mai probabil urmărind cu degetul şi cuvântul pe măsură ce îl citesc. Totuşi, dacă mă gândesc mai bine, cei mai mulți dintre copii ar considera că în felul acesta vreau să-i învăț eu şi m-ar opri. Dacă copilul m-ar întreba despre un cuvânt sau altul, i-aş răspunde. Altfel, i-aş lăsa pe copil şi pe carte să fie doar ei.

PREGĂTINDU-NE PENTRU CITIT

Profesioniştii noştri, experți în învățarea cititului, au susținut o mulțime de lucruri prosteşti, dar niciunul mai naiv decât faptul că o modalitate pentru „a pregăti copiii să citească“ este să le arăți o mulțime de cărți pline de imagini şi să îi întrebi o mulțime de aiureli despre ele.

O analogie adecvată şi adesea foarte adevărată o găsim la copiii care învață să vorbească, acea extraordinară ispravă intelectuală pe care o realizam cu toții înainte ca adulții să îşi pună în cap că ar putea să ne „învețe“ ei. Copiii se pregătesc pentru a vorbi auzind vorbindu-se în jurul lor. Cel mai important lucru legat de vorbire este că adulții, în cea mai mare parte, *nu* vorbesc în mod special pentru a le oferi copiilor un model. Vorbesc unii cu alții pentru că au lucruri să-şi spună. Aşa că, primul lucru pe care un bebeluş îl intuieşte, îl descoperă, legat de vorbirea adulților, este faptul că e ceva *important*. Adulții vorbesc pentru a face lucruri să se întâmple. Ei vorbesc şi apoi lucrurile *chiar* se întâmplă. Bebeluşul gândeşte, simte că această activitate importantă chiar merită să fie făcută.

Când eram copil, am învățat singur să citesc, aşa cum fac mulți copii. Nu m-a învățat nimeni, şi din câte îmi amintesc, nu m-a ajutat nimeni foarte mult şi nici nu mi-a citit cu voce tare. Când eram puțin mai mari, bunica ne citea mie şi surorii mele, dar pe atunci eram deja cititori îndemânatici. Ne citea cărțile despre dr. Doolitlle ale lui Hugh Lofting, iar noi doi pe canapea, încadrând-o pe bunica, eram o imagine încântătoare, mai ales pentru că ea citea cu mare gravitate aceste poveşti, fără niciun pic